

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2022/140

Karar Sayısı : 2023/46

Karar Tarihi : 9/3/2023

R.G.Tarih-Sayı : 4/5/2023-32180

İTİRAZ YOLUNA BAŞVURAN: Konya Bölge Adliye Mahkemesi 7. Ceza Dairesi

İTİRAZIN KONUSU: 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 280. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde yer alan "...(g)..." ibaresinin Anayasa'nın 36. ve 141. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline karar verilmesi talebidir.

OLAY: Kurulan mahkûmiyet hükmüne karşı istinaf kanun yoluna başvurulması üzerine itiraz konusu kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısına varan Mahkeme, iptali için başvurmuştur.

I. İPTALİ İSTENEN VE İLGİLİ GÖRÜLEN KANUN HÜKÜMLERİ

A. İptali İstenen Kanun Hükmü

Kanun'un itiraz konusu kuralın da yer aldığı 280. maddesi şöyledir:

"Bölge adliye mahkemesinde inceleme ve kovuşturma

Madde 280 – (1) Bölge adliye mahkemesi, (...) dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri inceledikten sonra;

a) İlk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığını, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığını, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde olduğunu saptadığında istinaf başvurusunun esastan reddine, 303 üncü maddenin birinci fıkrasının (a), (c), (d), (e), (f), (g) ve (h) bentlerinde yer alan ihlallerin varlığı hâlinde hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine,

b) (Ek: 20/7/2017-7035/15 md.) Cumhuriyet savcısının istinaf yoluna başvurma nedenine uygun olarak mahkûmiyete konu suç için kanunda yazılı cezanın en alt derecesinin uygulanmasını uygun görmesi hâlinde, hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine,

c) (Ek:17/10/2019-7188/27 md.) Başka bir araştırmaya ihtiyaç duyulmadan cezayı kaldıran veya cezada indirim yapılmasını gerektiren şahsî sebeplere ya da şahsî cezasızlık sebeplerine bağlı olarak daha az ceza verilmesini veya ceza verilmesine yer olmadığına karar verilmesini gerektiren hâllerde, hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine,

d) (Ek: 20/7/2017-7035/15 md.) Olayın daha fazla araştırılmasına ihtiyaç duyulmadan davanın reddine karar verilmesi veya güvenlik tedbirlerine ilişkin hatalı kararın düzeltilmesi gereken hâllerde hukuka aykırılığın düzeltilerek istinaf başvurusunun esastan reddine,

e) İlk derece mahkemesinin kararında 289 uncu maddenin birinci fıkrasının (g) ve (h) bentleri hariç diğer bentlerinde belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine,

f) (Ek:17/10/2019-7188/27 md.) Soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmediğinin veya önödeme ve uzlaştırma usulünün uygulanmadığının anlaşılması ya da davanın ilk derece

mahkemesinde görülmekte olan bir dava ile birlikte yürütülmesinin zorunlu olması hâlinde hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine,

g) Diğer hâllerde, gerekli tedbirleri aldıktan sonra (...) davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına,

Karar verir.

(2) (Ek: 18/6/2014-6545/77 md.) Duruşma sonunda bölge adliye mahkemesi istinaf başvurusunu esastan reddeder veya ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurar.

(3) (Ek: 20/7/2017-7035/15 md.) Birinci ve ikinci fıkra uyarınca verilen kararların sanık lehine olması hâlinde, bu hususların istinaf isteminde bulunmamış olan diğer sanıklara da uygulanma olanağı varsa bu sanıklar da istinaf isteminde bulunmuşçasına verilen kararlardan yararlanırlar.”

B. İlgili Görülen Kanun Hükümleri

Kanun'un;

1. 230. maddesi şöyledir:

“Hükmün gerekçesinde gösterilmesi gereken hususlar

Madde 230 – (1) Mahkûmiyet hükmünün gerekçesinde aşağıdaki hususlar gösterilir:

a) İddia ve savunmada ileri sürülen görüşler.

b) Delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi; bu kapsamda dosya içerisinde bulunan ve hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delillerin ayrıca ve açıkça gösterilmesi.

c) Ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi; bu hususta ileri sürülen istemleri de dikkate alarak, Türk Ceza Kanununun 61 ve 62 nci maddelerinde belirlenen sıra ve esaslara göre cezanın belirlenmesi; yine aynı Kanunun 53 ve devamı maddelerine göre, cezaya mahkûmiyet yerine veya cezanın yanı sıra uygulanacak güvenlik tedbirinin belirlenmesi.

d) Cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar.

(2) Beraat hükmünün gerekçesinde, 223 üncü maddenin ikinci fıkrasında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığının gösterilmesi gerekir.

(3) Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, 223 üncü maddenin üçüncü ve dördüncü fıkralarında belirtilen hallerden hangisine dayanıldığının gösterilmesi gerekir.

(4) Yukarıdaki fıkralarda belirtilen hükümlerin dışında başka bir karar veya hükmün verilmesi hâlinde bunun nedenleri gerekçede gösterilir.”

2. 289. maddesi şöyledir:

“Hukuka kesin aykırılık hâlleri

Madde 289 – (1) Temyiz dilekçesi veya beyanında gösterilmiş olmasa da aşağıda yazılı hâllerde hukuka kesin aykırılık var sayılır:

a) Mahkemenin kanuna uygun olarak teşekkül etmemiş olması.

b) Hâkimlik görevini yapmaktan kanun gereğince yasaklanmış hâkimin hükme katılması.

c) Geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olduğu hâlde hâkimin hükme katılması veya bu istemin kanuna aykırı olarak reddedilip hâkimin hükme katılması.

d) Mahkemenin kanuna aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi.

e) Cumhuriyet savcısı veya duruşmada kanunen mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması.

f) Duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlâl edilmesi.

g) Hükümün 230 uncu madde gereğince gerekçeyi içermemesi.

h) Hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararı ile savunma hakkının sınırlandırılmış olması.

i) Hükümün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü hükümleri uyarınca Zühtü ARSLAN, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Engin YILDIRIM, Muammer TOPAL, M. Emin KUZ, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL, Yusuf Şevki HAKYEMEZ, Yıldız SEFERİNOĞLU, Selahaddin MENTEŞ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN, Kenan YAŞAR ve Muhterem İNCE'nin katılımlarıyla 30/11/2022 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Başvuru kararı ve ekleri, Raportör Murat ÖZDEN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, iptali istenen ve ilgili görülen kanun hükümleri, dayanılan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Anlam ve Kapsam

3. 5271 sayılı Kanun'un 272. maddesine göre -hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere- sonuç olarak belirlenen üç bin Türk lirası dâhil adli para cezasına mahkûmiyet hükümleri, üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümleri ile kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümler dışında ilk derece ceza mahkemelerince verilen hükümlere karşı istinaf yoluna başvurulabilir. On beş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler ise bölge adliye mahkemesince resen incelenir.

4. Anılan Kanun'un 280. maddesinde ise bölge adliye mahkemesi tarafından hangi hâllerde istinaf başvurusunun esastan reddine veya hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere ilk derece mahkemesine gönderilmesine ya da davanın bizzat bölge adliye mahkemesince görülüp esası hakkında karar verileceği düzenlenmiştir.

5. Bu bağlamda söz konusu maddenin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde ilk derece mahkemesinin kararında 289. maddenin (g) ve (h) bentleri hariç diğer bentlerinde belirtilen bir hukuka aykırılık nedeninin bulunması hâlinde bölge adliye mahkemesince hükmün bozulmasına ve dosyanın yeniden incelenmek ve hükmolünmek üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilmesine karar verileceği hükme bağlanmış olup anılan bentte yer alan "...g..." ibaresi dava konusu kuralı oluşturmaktadır.

6. Kanun'un hukuka kesin aykırılık hâllerinin sayıldığı 289. maddenin (g) bendinde hükmün 230. madde gereğince gerekçeyi içermemesi hukuka kesin aykırılık hâllerinden biri olarak belirtilmiştir.

7. Bu itibarla ilk derece mahkemesi kararının gerekçe içermemesi durumunda itiraz konusu kural uyarınca bölge adliye mahkemesi yapacağı duruşma sonunda dosyanın esası hakkında karar verecektir. Başka bir deyişle diğer kesin hukuka aykırılık hâllerinde ilke olarak bölge adliye mahkemesince bozma kararı verilerek dosya ilk derece mahkemesine gönderilirken hükmün 230. maddede öngörülen gerekçeyi içermemesi durumunda kural uyarınca bölge adliye mahkemesi davayı kendisi görüp esastan karara bağlayacaktır.

B. İtirazın Gerekçesi

8. Başvuru kararında özetle; istinafın ilk derece mahkemelerince verilen ve ayrı bir yasal düzenleme bulunmayan tüm hükümlerine karşı başvurulacak olağan bir kanun yolu olduğu, istinaf merciinin üst derece mahkemesi sıfatıyla ilk derece mahkemesi kararını maddi ve hukuki yönden incelediği, mahkeme kararlarının gerekçeli olması gerektiği, hükmün gerekçesinde ise iddia ve savunmada ileri sürülen görüşlerin, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin, sanığın suç oluşturduğu veya oluşturmadığı sabit görülen fiilinin ve bu fiile ilişkin hukuki nitelendirme ile cezanın belirlenmesine ilişkin hususların yer alması gerektiği, yasal ve yeterli bir gerekçeye dayanılmamasının keyfiliğe yol açacağı, gerekçenin dosyanın taraflarının kanun yolu sebeplerini ve dayanaklarını etkileyeceği, kesinleşen hükmün, gerekçesindeki nedenlere göre infaz edileceği, kararda gerekçenin yer almamasının mahkemelere duyulan güvenin sarsılmasına neden olacağı, gerekçeli karar hakkının adil yargılanma hakkının bir sonucu olduğu ve uluslararası sözleşmelerle de korunduğu, kanun yolu denetimini yapan istinaf merciinin ilk derece mahkemesi hükmünü gerekçelerine göre inceleyeceği, itiraz konusu kuralla istinaf mercilerinin ilk derece mahkemelerinin gerekçe içermeyen hükümleri üzerindeki denetimlerinin ortadan kaldırıldığı belirtilerek kuralın Anayasa'nın 36. ve 141. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

C. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

9. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural, ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 142. maddesi yönünden de incelenmiştir.

10. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında "*Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.*" denilerek yargı organlarına davacı ve davalı olarak başvurabilme hakkı ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına

alınmıştır. Bu düzenleme ile güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisidir (AYM, E.2017/120, K.2018/33, 28/3/2018, § 17).

11. Anayasa'nın 141. maddesinin dördüncü fıkrasında "*Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir.*" denilmiş ve *usul ekonomisi* olarak da adlandırılan bu ilkeyle yargılama maliyetinin en düşük şekilde olmasının ve bu sürecin mümkün olan en hızlı yöntemlerle gerçekleştirilmesinin yargının görevlerinden olduğu ifade edilmiştir (AYM, E.2017/120, K.2018/33, 28/3/2018, § 18).

12. Anayasa'nın 142. maddesinde "*Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir.*" hükmüne yer verilmiştir. Hukuk devletinde kanun koyucu, Anayasa'nın temel ilkelerine ve Anayasa'da öngörülen kurallara bağlı kalmak koşuluyla yargılama usullerinin belirlenmesi konusunda takdir yetkisine sahiptir (AYM, E.2017/120, K.2018/33, 28/3/2018, § 19).

13. Anayasa Mahkemesinin 27/12/2018 tarihli ve E.2018/71, K.2018/118 sayılı kararıyla 5271 sayılı Kanun'un 286. maddesinin (2) numaralı fıkrasının "*İlk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,*" şeklindeki (d) bendinin iptaline karar verilmiştir. Söz konusu kararda, Anayasa'nın 36., 154. ve 155. maddeleri birlikte değerlendirildiğinde Anayasa'nın mahkemelerce verilen hükmün bir başka yargı merci tarafından denetlenmesini talep etme hakkını Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama özgürlüğü kapsamında güvenceye kavuşturduğu, hak arama özgürlüğü kapsamındaki hükmün denetlenmesini talep etme hakkının, kişinin aleyhine verilen bir hükmün başka bir yargı merci tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini isteyebilmesini teminat altına aldığı, mahkeme tarafından verilen hükmün üst mahkemece denetlenmesi üzerine aynı yönde verilen hükmün de bir kez daha denetlenmesini talep etme hakkının tanınmasını zorunlu kılmadığı ancak Anayasa'da bu şekilde bir zorunluluğun bulunmamasının kanun koyucunun takdir yetkisine dayanarak üst yargı merciinin verdiği kararın daha üst bir yargı merci tarafından denetlenmesi yönünde düzenleme yapmasına engel oluşturmadığı sonucuna varılmıştır.

14. Anılan kararda ayrıca, hükmün denetlenmesini talep etme hakkının niteliği dikkate alındığında bu hakkın mutlak bir hak olarak kabulünün mümkün olmadığı, dolayısıyla bu hakkın kanun koyucu tarafından bazı sınırlamalara tabi tutulabileceği ancak bu sınırlamaların Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ölçütlere uygun olarak yapılması gerektiği, üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin bölge adliye mahkemesi kararlarına karşı temyiz yolunun kapalı tutulması suretiyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkına getirilen sınırlamanın davaların makul süre içinde sonuçlandırılması ve usul ekonomisinin sağlanması amacına ulaşılabilmesi bakımından elverişli ve gerekli bir araç olmadığı söylenemeyeceği, hafif nitelikteki suçlara ilişkin mahkûmiyetlerin kesin olmasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik orantılı bir sınırlama olarak nitelendirilebileceği ancak hürriyeti bağlayıcı ceza yaptırımını içeren suçların hafif nitelikte olduğunun söylenemeyeceği, bölge adliye mahkemesince ilk defa verilen ve hürriyeti bağlayıcı ceza içeren mahkûmiyet hükümlerine karşı denetim imkânının bulunmamasının hükmün denetlenmesini talep etme hakkına yönelik orantısız bir sınırlama getirdiği sonucuna varıldığı belirtilmiştir.

15. Anayasa Mahkemesinin bu kararından sonra 5271 sayılı Kanun'un temyiz edilemeyecek kararları düzenleyen 286. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (d) bendi 20/2/2019 tarihli ve 7165 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle "*İlk defa bölge adliye mahkemesince verilen ve 272 nci maddenin*

üçüncü fıkrası kapsamı dışında kalan mahkûmiyet kararları hariç olmak üzere, ilk derece mahkemelerinin görevine giren ve kanunda üst sınırı iki yıla kadar (iki yıl dâhil) hapis cezasını gerektiren suçlar ve bunlara bağlı adli para cezalarına ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları.” şeklinde yeniden düzenlenmiş ve böylece ilk defa bölge adliye mahkemesince verilen - önemsiz sayılabilecek bir kısım cezalar dışındaki- mahkûmiyet kararları temyiz edilebilir hâle gelmiştir.

16. İtiraz konusu kural, ilk derece mahkemesince kurulan hükmün 5271 sayılı Kanun’un 230. maddesinde öngörülen gerekçeyi içermemesi durumunda bölge adliye mahkemesinin davanın yeniden görülmesine ve duruşma hazırlığı işlemlerine başlanmasına karar vermesini, duruşma sonunda ilk derece mahkemesi hükmünü kaldırarak yeniden hüküm kurmasını öngörmektedir.

17. Hak arama özgürlüğü açısından devletin gerçekleştirmesi gereken pozitif yükümlülükler bulunmaktadır. Bu kapsamda devletin bir yargı teşkilatı kurması gerektiği gibi mahkemelerin bağımsızlığını ve tarafsızlığını, silahların eşitliği, çelişmeli yargılama, aleni yargılama gibi maddi gerçeğe ulaşmak için gerekli usule ilişkin güvenceleri, davaların makul bir sürede ve usul ekonomisini gözeterek sonuçlandırılmasını da sağlaması gerekir (AYM, E.2022/89, K.2022/129, 26/10/2022, § 24).

18. Bu itibarla hak arama özgürlüğü kapsamında hükmün denetlenmesini talep etme hakkının -tabiatı itibarıyla- devletin kanuni düzenleme yapmasını gerektirdiği açıktır. Kişilerin ne şekilde bu haktan yararlanacakları ve bu hakkın temini bakımından nasıl bir sistemin kurulacağı hususunda kanun koyucunun geniş takdir yetkisi bulunmaktadır (AYM, E.2020/21, K.2020/53, 1/10/2020, § 20; E.2022/89, K.2022/129, 26/10/2022, § 25).

19. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, kişinin aleyhine verilen bir hükmün başka bir yargı mercii tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini isteyebilmesini teminat altına almakla birlikte belirli bir yargılama sistemi öngörmemektedir. Bu bağlamda hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, ilk derece mahkemesi kararının gerekçesiz olması ya da yetersiz bir gerekçeye dayanması hâllerinde istinaf mahkemesince dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesini zorunlu kılmamaktadır. İlk derece mahkemesince gerekçesiz bir şekilde karar verilmesi ya da verilen kararın yeterli gerekçeye dayanmaması durumlarında işin esasının istinaf merciiince mi karara bağlanacağı veya dosyanın ilk derece mahkemesine geri mi gönderileceği hususunun belirlenmesi bir hukuk politikası sorunu olarak kanun koyucunun takdirindedir. Bununla birlikte kanun koyucunun bu konudaki tercihinin diğer anayasal güvencelere aykırı olmaması gerekir (AYM, E.2022/89, K.2022/129, 26/10/2022, § 27).

20. İlk derece mahkemesi kararının anılan Kanun’un 230. maddesinde belirlenen gerekçeyi içermemesi durumunda istinaf mercii tarafından bu eksikliğin tamamlanarak işin esası hakkında karar verilmesi hâlinde ilk derece mahkemesi kararının denetlenmediği söylenemez. Nitekim ilk derece mahkemesi kararının anılan maddede belirlenen gerekçeyi içermemesi sebebiyle sınırlı olarak istinaf başvurusunun kabul edildiği ve yeniden karar verildiği durumlarda, ilk derece mahkemesince kurulan hüküm denetlenmekte ve gerekçe eksikliği istinaf mercii tarafından giderilmektedir. Kaldı ki Kanun’un 286. maddesi gereğince istinaf merciiinin verdiği -ilk defa verilen mahkûmiyet kararları dâhil- kararların önemli bir bölümü temyiz incelemesine tabi olduğundan kuralın hükmün denetlenmesini talep hakkına aykırı bir yönünün bulunmadığı sonucuna varılmıştır.

21. Öte yandan Anayasa Mahkemesinin 26/10/2022 tarihli ve E.2022/89, K.2022/129 sayılı kararında vurgunladığı üzere gerekçeli karar hakkının ihlal edilip edilmediği ancak yargılamanın bütününe bakılarak tespit edilebilir. Yargılama aşamalarından birinde gerçekleşen gerekçe

Esas Sayısı : 2022/140

Karar Sayısı : 2023/46

eksikliğinin sonraki aşamalarda telafi edilmesi hâlinde gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğinden söz edilemez. Bölge idare mahkemesinin işin esasını karara bağlarken gerekçesini ortaya koyacağı ve bölge idare mahkemesi kararının gerekçeli olacağı açıktır. Dolayısıyla işin esasının ilk kez bölge idare mahkemesince karara bağlanmasının gerekçeli karar hakkını ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır. Kanun koyucunun sahip olduğu takdir yetkisi de gözetildiğinde, usul ekonomisi ve yargılamaların uzamasının önlenmesi amaçları dikkate alınarak bölge idare mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını kaldırdığı durumlarda dosyayı ilk derece mahkemesine göndermek yerine işin esasını kendisinin karara bağlaması yönünde düzenleme yapılmasında anayasal güvencelere aykırılık oluşturan bir yön bulunmamaktadır.

22. Bu bağlamda bölge adliye mahkemesinin işin esasını karara bağlarken gerekçesini ortaya koyacağı tabidir. İlgili ve yeterli gerekçenin ilk kez bölge adliye mahkemesince ortaya konulması ilk derece aşamasında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği gerçeğini değiştirmese de bunun, oluşan ihlali telafi edeceği de açıktır. Yargı mercilerince yargılama sürecinin bütünü içinde taraflara ilgili ve yeterli gerekçe sunma yükümlülüğünün ortadan kaldırılmadığı gözetildiğinde bölge adliye mahkemesinin ilgili ve yeterli gerekçe içermeyen ilk derece mahkemesi kararları hakkında bozma kararı verememesinin, ilgili ve yeterli gerekçe sunma ödevinin doğrudan kendisi tarafından ifa edilmesinin anayasal güvenceleri ihlal eden bir yönü bulunmamaktadır.

23. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 36., 141. ve 142. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ve Kenan YAŞAR bu görüşe katılmamışlardır.

IV. HÜKÜM

4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 280. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendinde yer alan "...(g)..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve itirazın REDDİNE, Hasan Tahsin GÖKCAN, Muammer TOPAL, Basri BAĞCI ile Kenan YAŞAR'ın karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA 9/3/2023 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Karşı Oy

1. İtiraza konu edilen, Ceza Muhakemesi Kanunu'nun (CMK) 280/1-e maddesinde yer alan kural, istinaf kanun yolu incelemesi yapan bölge adliye mahkemesi dairesinin ilk derece mahkemesi kararlarının gerekçesizlik nedeniyle mahalline iade edilmesine engel teşkil etmektedir.

2. Anayasa'nın 141/3. maddesinde “*Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır*” denilmek suretiyle mahkeme kararları arasında hiçbir ayrıma gitmeksizin hepsinin gerekçe ihtiva etmesi gerektiği açık bir şekilde düzenlenmektedir.

3. Diğer taraftan Anayasa'nın 141/3. maddesinde yer alan söz konusu kural Anayasa'nın 36/1. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamında “*Gerekçeli Karar Hakkı*” namıyla müstakil bir hakka da hayatiyet kazandırmaktadır.

4. Kararların gerekçeli olması aynı zamanda adaletin dağıtılmasının toplum tarafından denetlenmesine de imkân vermektedir (*AIHM. Suominen/Finlandiya, Başvuru N: 37801/97, 01.07.2003 prg.36-37, AYM. Vesim Parlak, Başvuru No:2012/1034, 20.03.2014, Prg. 34*).

5. Tarafların mahkeme kararının gerekçesini görmelerine imkân verilmeden kanun yoluna başvurmak zorunda bırakılması da tek başına ihlal nedeni olabilmektedir ((*AIHM*) Hadjianastassious/Yunanistan, Başvuru No: 12945/87, 16.12.1992, prg. 33, (*AYM*) Vesim Parlak, prg. 39). Gerekçenin tek başına varlığı adil yargılanma için yeterli olmayıp, aynı zamanda gerekçenin uygulanabilir bir yasaya dayanması da zorunludur ((*AIHM*) De Moor/Belçika, Başvuru No: 16997/90, 23.06.1994).

6. Gerek *AIHM* ve gerekse *AYM* kanun yolu denetimi yapan mercilerin kararlarının ilk derece mahkemelerinin kararları kadar ayrıntılı olmasını aramamakta, onların ilk derece mahkemelerinin kararlarına yaptıkları atıfları yeterli görmektedir (*AIHM. Garcia Ruiz/İspanya Başvuru No: 30544/96,21.01.1999, prg. 26, AYM. Şener Berçin Başvuru No: 2013/5516, 22/01/2015 prg. 30*). Bu durum ilk derece mahkemelerinin kararlarının gerekçeli olmasının önemini bir kat daha artırmaktadır.

7. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi daha önce Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama hürriyeti kapsamında *hükümün denetlenmesini talep hakkının* teminat altına alındığına karar vermiştir (27/12/2018 tarihli ve E.2018/71, K.2018/118). Anılan kararda bu husus

“Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen hak arama hürriyeti kapsamındaki hükmün denetlenmesini talep etme hakkı, kişinin aleyhine verilen bir hükmün başka bir yargı merci tarafından gözden geçirilmesini ve denetlenmesini isteyebilmesini teminat altına almaktadır.” ifadeleriyle açıklanmıştır.

8. Gerekçe, bir uyuşmazlık hakkında yargıya varılırken hangi olgu, vakıa, delil, emare, yasal temel, ilgili mevzuat, vb. somut olaya özgü hangi hususların değerlendirilip sonuca ulaşıldığını açıklayan, kararı ete kemiğe büründürüp ulaşılan sonucun mantıksal ve hukuksal sebeplerini izah eden ve bu yönüyle tarafların, kararı denetleyenlerin ve kararı uygulayacak kişilerin hukuki meseleyi ve ulaşılan çözümü açıkça anlamalarını sağlayan, bu yönüyle yargı kararlarının meşruiyetinin kaynağı olan, kararın vazgeçilemez bir unsurudur.

9. Hükmün denetlenmesini talep etme hakkı uyarınca itiraz, istinaf veya temyiz yollarına başvurulduğunda kanun yolu denetimi bakımından da gerekçe zorunlu bir unsurdur. Gerekçesi olmayan veya yetersiz olan bir mahkeme kararı, soyut olarak herhangi bir sonucun açıklanmasından ibarettir. Halbuki hükmün denetlenmesini talep hakkı bakımından önemli olan denetime elverişli bir karar verilmiş olmasıdır. Kanun yolu denetimi esasen gerekçe denetimidir. Mahkemece yapılan yargılama ve toplanan delillere göre karar gerekçesinde açıklanan vicdani kanaat sonucu istinaf veya temyiz denetiminde incelenecektir. Bir kararda; “Yargıtay’ın en temel görevinin gerekçe denetimi oluşu gözetildiğinde” (Y.4.CD. 24.10.2013, 2012/28151 - 2013/26510) ifadeleriyle vurgulandığı üzere gerekçenin yokluğu, denetim imkanını ortadan kaldırır. Bu nedenle gerekçesizlik, sonradan gerekçe ikamesiyle giderilebilecek bir eksiklik olarak görülemez.

10. Gerekçenin varlığı yukarıda ifade edildiği gibi bir çok yönden önem arz etmesine rağmen, itiraza konu edilen kural ilk derece mahkemesi kararının CMK.nın 230. maddesi kapsamında bir gerekçe ihtiva etmemesi halinde istinaf incelemesini yapan daire tarafından söz konusu noksanlığın giderilmesi için mahalline gönderilmesine engel oluşturmaktadır.

11. Söz konusu kural, gerekçenin kısmi veya tamamen noksan olması hususlarında da bir ayrıma gitmeksizin mutlak bir kısıtlama getirmektedir. Bu düzenleme karşısında hiç gerekçe ihtiva etmeyen bir kararla karşılaşan bölge adliye mahkemesi dairesinin yapabileceği tek iş, ilk derece mahkemesinin yerine geçmek suretiyle onun adına gerekçe yazmaktan ibaret olacaktır. Bu durum kanun yolu denetiminin mantığına da aykırıdır.

12. Halbuki ilk derece mahkemelerinin yazacağı gerekçe nitelik itibarıyla kanun yolu denetimi yapan diğer mercilerin kaleme alacakları gerekçelerden daha fazla önem taşımaktadır. Zira ilk elden delillerle muhatap olan merci mahal mahkemeleridir. Diğer taraftan olay anına en yakın tarihte delil değerlendirmesi yapan birimler de yine ilk derece mahkemeleridir. Bu özelliklerinden dolayı ilk derece mahkemelerinin gerekçeleri kanun yolu denetimi yapan birimlerin gerekçelerinden daha öncelikli ve önemlidir. Kanun yolu denetimleri bu karar ve gerekçeler üzerine inşa edilmektedir.

13. Nitekim AİHM’nin kimi kararlarında da mahkeme kararlarının gerekçeli olmasının kanun yolu denetiminin sağlıklı bir şekilde yapılabilmesinin ön koşulu olduğu, kararların gerekçe ihtiva etmemesinin kanun yolu denetimlerini hayali bir yol haline getireceği belirtilmiştir (bkz. *Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) H/Belçika, Başvuru N: 8950/80, 13.11.1987 prg. 53, Anayasa Mahkemesi (AYM) Sencer Başat ve Diğerleri, Başvuru No:2013/7800, 18.06.2014, Prg. 34*).

14. Buna mukabil itiraza konu edilen kural bu haliyle Anayasa’nın 141/3. maddesi hilafına mahkeme kararlarının gerekçesiz olmasına meşruiyet kazandırmakta, kanun yolu denetimini fonksiyonundan çıkartarak etkisizleştirmekte, kısmi veya tamamen gerekçesizlik konusunda bir

Esas Sayısı : 2022/140

Karar Sayısı : 2023/46

ayırım içermeyip suistimale de açık olduğu için iptal edilmesi gerektiğini değerlendirdiğimizden çoğunluğun red yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Üye
Muammer TOPAL

Üye
Basri BAĞCI

Üye
Kenan YAŞAR